

U jednom svom pismu, datiranom prije 5. godina, dični starina, pisac i rodoljub Viktor Car Emin, koji je 1. novembra 1955. god. navršio 85 god. svog časnog i plodonosnog životnog puta, — piše mi, da su se gusti oblaci tada bili nadvili nad susjednom Italijom, i da mu je dužnost i dalje biti na straži — čuvati naše more i rodnu Istru. A još 1917. godine on je pisao: »Ja sam, na primjer, davno prije (Prvog svjetskog) rata osjećao, da mi ovo moje istarsko tlo pod nogom gori, pa su me ti daleki vulkanski simptomi u neku ruku najviše zanimali«. Osam i pol decenija Viktor Car Emin budno straži i čuva miljenicu Istru i naše more! Koliko snažne istine u toj jedincatoj rečenici!

Na veliku obostranu sreću, prilike su se znatno izmijenile od 1917. god. pogotovo, a i od 1950. god., kada mi je Car Emin u tom pismu napisao nekoliko toplih, iskrenih redaka. Prošla su vremena Mussolinija, De Gasperija i Pelle; pokopana je fašistička era i umukla je iredentistička kampanja protiv naše zemlje, a odnosi između Italije i nas, danas su čisto normalni i možda najbolji dokaz, da principi međunarodnog prava dolaze do punog izražaja u svijetu. A to je od obostrane koristi. Lijepa, susjedna zemlja Italija, zemlja Humanizma i Renesanse, domovina najvećanstvenijih spomenika svjetske kulture, kao i naša zemlja, bazirajući svoje odnose na principima i u duhu koegzistencije, nesmetano će se razvijati, jer se prestalo sa zveckanjem oružja na granicama. A u toj novoj pobjedonosnoj eri, Viktor Car Emin u dubokoj starosti, vidi ostvarenje svojih životnih ideala — borbe za slobodu hrvatskog naroda u Istri i slobodu našeg mora; žilavu i tešku, ali vrlo poštenu borbu, krunisanu veličanstvenom pobjedom: priključenju Istre majci domovini.

Viktor Car Emin i more! To je opsežna tema. Pa, ipak, u omeđenom prostoru, osvrnut ćemo se na neke njene bitne komponente, jer je visoki jubilarac — čuvar našeg mora i rodoljub Car Emin to više nego zaslužio.

U svojoj drugoj, potpunijoj Autobiografiji (1949.), Car Emin nam sâm kaže: »Moj djed, sin zemlje, imao je u mlade dane jedrilicu, kojom je vozio pijesak. Jednog dana zamelo ju more; djed se vratio k zemlji i jače joj se priljubi. — Njegov jedinac — otac moj — zarana se odbio na more... Kako je poslao dotjerao do strojeva i dospio u Suez, prikazao sam u noveli *L o ž a č*«. Ovi reci nam dovoljno kazuju o pomorskoj tradiciji njegove obitelji, a donekle i o smjernicama životnog i stvaralačkog puta ovog mornarskog sina, književnika, rodoljuba i borca. I on je morao stupati jedino poštenim putem; — putem, koji su utrlj: Dobrila, Laginja, Spinčić, Mandić, Kumičić, i nje-

govi drugovi — suborci Vladimir Nazor, Rikard Katalinić Jeretov — Barba Rike, Milan Marjanović i drugi borci za slobodu Istre i našega Jadrana.

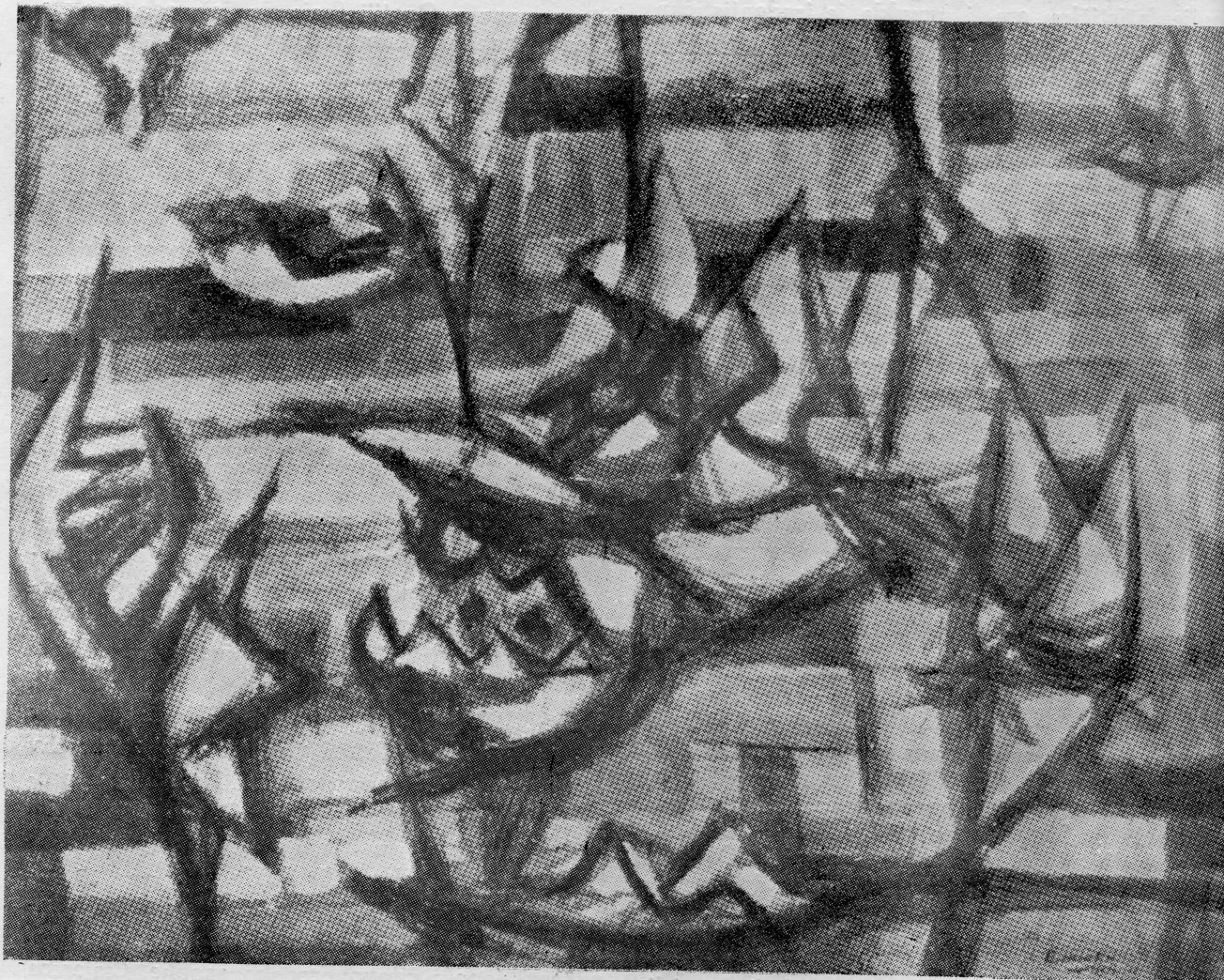
Analizirajući društveno — ekonomske odnose u Istri, daleko od svih modernističkih strujanja, i slijedeći realistički pravac svog prethodnika Eugena Kumičića, Viktor Car Emin je u skoro cijelom svom književnom, pripovjedačkom i ujedno dokumentarnom opusu, u nizu romana, pripovijetki i novela, snažno odrazio život hrvatskog naroda u Istri u drugoj polovici XIX. stoljeća i prvoj polovici XX. vijeka. Svu tu složenost socijalno-ekonomskih problema i političkih strujanja i previranja na rodnom tlu on je obuhvatio snagom svog talenta, upirući, kao i Kumičić, strijelice na strance — Talijane, Nijemce, Mađare, koji su pomoću nagomilanog kapitala osnivali u Istri i Trstu brojna parobrodarska društva (Austrijanci i Talijani u Trstu, a Mađari u Rijeci), a za sebe i svoje klasne interese otvarali istovremeno u Opatiji (koja je još tada postala internacionalno moderno kupalište) i drugdje hotele, kupališta, lječilišta i t. d., stvarajući na taj način, nove sigurne rezervoare kapitalističke privrede i nove izvore ogromnih prihoda. Car Emin nam je snagom umjetnika prikazao taj proces prodiranja stranog kapitala, koji je znatno potisnuo i demoralizirao domaći elemenat, a omogućio stvaranje lumpenproleterijata, kao i posljedice naglog razvitka tehnike na pomorski život rodne istarske grude, kada je parni stroj dominantno sve više potiskivao i bacao u zasjenak brodove na jedra, koji su dugi niz godina predstavljali jedan od najvažnijih čimbenika privrednog života hrvatskog naroda Istre. U tom neminovnom sukobu jedara i stroja, odnosno narodne privrede i stranog kapitala, izvukli su korist ovi drugi i ugnijezdili se na istarskoj rivijeri, postepeno kupujući parcelu za parcelom, dok su tamošnje hrvatske seljačke mase, pritisnute teškim agrarnim odnosima, morale stupiti u nacionalnu borbu, a nekadašnji vlasnici moćnog domaćeg brodovlja su propadali sve više, iluzorno očekujući svoj spas u »uskrsnuću« jedara. U ciklusu svojih romana (*»Pusto ognjište«*, 1900. *»Usahlo vrelo«* 1904., *»Iza plime«*, 1913.), Viktor Car Emin nam je plastično i autentično prikazao sav taj veliki proces, a kroz sva ta njegova djela proveljava elegična nota za prohujalim dobom. U tim djelima oživljeni su likovi nekadašnjih moćnih i bogatih »principala« i brodovlasnika — kapetana, pored kojih, pred našim očima defiliraju najamnici — kapetani, članovi posade, mornari, njihove žene i čitavo brodsko osoblje. Činjenica je, da su do konca Prvog imperijalističkog rata,

t. j. u vrijeme Austro-Ugarske monarhije čitavu posadu sačinjavali isključivo naši ljudi iz Istre i Dalmacije, i oni su zapravo predstavljali tu mornaricu nekada moćne imperije. I ne samo to. U vrijeme između dva rata naši Istrani su sačinjavali dio momčadi talijanske trgovačke mornarice i morali su služiti tuđinskim interesima. Ali kroz djela Viktora Cara Emina kao okosnica se provlači umjetnikova osnovna tendencija za afirmacijom u novim prilikama i pod novim uvjetima diktiranim sredstvima modernih tehničkih dometa toga vremena. Tom predašnjem ciklusu romana iz istarskog života u vrijeme propadanja brodova na jedra Car Emin je pridružio još nekoliko romana i pripovijesti s istom tematikom. U romanu »Vitez Mora«, koji je napisao pred početak Drugog svjetskog imperijalističkog rata (1938—1940), on je prikazao kapetana Jadrana i njegova lutanja morima, kao i prilike u njegovoj obitelji poslije njegova nestanka. U nekim svojim možda najboljim pripovijestima antologijske vrijednosti (»Njegov udes«, »Mali od foguna« i dr.), Viktor Car Emin je uspio da nam umjetnički uobličiti likove neobično izdržljivih mornara, kre-

menitih poput kamena tih hridi rodne mu istarske grude, koji u borbi za svagdašnji kruh, žilavo se bore i odoljevaju svim elementarnim nepogodama širom nepreglednih pučina mora i oceana. Na kraju treba naglasiti, da je u svojoj sintetičkoj i na lapidaran način pisanoj »Jugoslavenskoj književnosti« (1954.), najbolji hrvatski književni povjesničar i kritik, akademik i sveučilišni profesor pok. Dr. Antun Barac rekao, da se djela Viktora Cara Emina »odlikuju iskrenim pripovjedačkim zamahom i dubokim patriotizmom«.

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ je Viktora Cara Emina »za naročite zasluge učinjene našim narodima na književno-političkom polju« odlikovao Ordenom zasluge za narod I. reda, a Savez književnika Jugoslavije za djela, u kojima je Car Emin umjetnički odrazio »život naše Istre, našeg mora i Primoraca«, nagradio ga je najvišom književnom nagradom za njegovo životno djelo.

Živio nam još dugo, dugo književnik — borac i istinski rodoljub Viktor Car Emin — čuvar našega mora!

Edo Murtić: »Igračke mora«